

УДК 378.147.091.33-027.22:[378.6:61](477.52)

DOI 10.32626/2413-2578.2022-19.102-111

К. Зелінська-Любченко

kartinka-muza@ukr.net

orcid.org/0000-0002-9986-4989

Л. Стахова

larastakhova4@meta.ua

orcid.org/0000-0002-0540-0674

Л. Мороз

biznesline2017@gmail.com

orcid.org/0000-0001-6087-1252

ЛОГОПЕДИЧНИЙ ПРАКТИКУМ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 016 СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА (ЛОГОПЕДІЯ)

Відомості про автора: **Зелінська-Любченко Катерина**, кандидат педагогічних наук, доцент, старший викладач кафедри логопедії Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Суми, Україна. У колі наукових інтересів: логопедична робота з дітьми та дорослими, проблеми професійної підготовки фахівців спеціальності 016 Спеціальна освіта. E-mail: kartinka-muza@ukr.net. **Мороз Людмила**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри логопедії Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, м. Суми, Україна. У колі наукових інтересів: проблеми професійної підготовки фахівців спеціальності 016 Спеціальна освіта, психолого-педагогічний супровід дітей із порушеннями розвитку; корекція та розвиток рухових функцій в дітей із тяжкими порушеннями мовлення. Email: biznesline2017@gmail.com. **Стахова Лариса**, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри логопедії Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Суми, Україна. У колі наукових інтересів: проблема корекції порушень мовленнєвого розвитку в дітей дошкільного віку. E-mail: larastakhova4@meta.ua.

Contact: **Zelinska-Liubchenko Kateryna**, Ph.D. in Pedagogy, Associate Professor, Logopedic Department of Sumy Makarenko state pedagogical university, Sumy, Ukraine. The scientific interests: speech therapy work with children and adults, the problem of professional training

of special teachers;. E-mail: kartinka-muza@ukr.net. **Moroz Ludmyla**, Ph.D. in Pedagogy, Associate Professor, Logopedic Department of Sumy Makarenko state pedagogical university, Sumy, Ukraine. The scientific interests: the problem of professional training of special teachers; the problem of psychological and pedagogical support for children with developmental disorders; correction and development of motor functions in children with severe speech impairment. **Stakhova Larisa**, Ph.D. in Pedagogy, Associate Professor, Logopedic Department of Sumy Makarenko state pedagogical university, Sumy, Ukraine. The scientific interests: the problem of speech disorders correction of preschool children. E-mail: larastakhova4@meta.ua.

Зелінська-Любченко К., Стахова Л., Мороз Л. Логопедичний практикум в системі підготовки магістрів спеціальності 016 Спеціальна освіта (Логопедія). У статті висвітлено особливості викладання вибіркового освітнього компоненту «Логопедичний практикум» у СумДПУ імені А. С. Макаренка для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти. Освітній компонент відзначається своєю практичною спрямованістю. У результаті вивчення зазначеної навчальної дисципліни студенти мають володіти наступними вміннями: проводити аналіз мовленнєвих порушень; визначати зміст корекційної роботи; вибрати доцільні методи та прийоми логопедичного впливу при різних мовленнєвих порушеннях у дітей та дорослих; обирати доречну послідовність дій та продуктивно їх виконувати; проводити корекційну роботу з особами із мовленнєвими порушеннями різного віку. В рамках курсу студенти мають змогу працювати із особами з мовленнєвими порушеннями на базі Науково-практичного центру кафедри логопедії а саме: спостерігати за проведенням консультацій, діагностики та занять фахівцями центру, а також брати участь в обговоренні виду та ступеня мовленнєвого порушення і здійснювати повноцінний логопедичний вплив.

Зазначено, що освітній компонент «Логопедичний практикум» є важливим у процесі оволодіння фахом логопеда. Особливо значущим він є для студентів-магістрантів, що вступили в магістратуру за системою «перехресного вступу».

Ключові слова: освітній компонент, практична підготовка, логопедичний практикум, Науково-практичний центр кафедри логопедії, професійна підготовка.

K. Zelinska-Lyubchenko, L. Stakhova, L. Moroz. Speech therapy workshop in the masters' training system of specialty 016 Special education (Speech therapy). The peculiarities of the selective educational component teaching "Speech Therapy Workshop" at Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko for students of the second (master's) higher education level are highlighted in the article. It is noted that the educational component is marked by its practical orientation. As this discipline studying result, students must have the following skills: analyzing speech disorders; determining the content, speech therapy choice of methods and techniques for various speech disorders in children and adults; choosing the appropriate sequence of actions and performing them productively; carrying out corrective work with persons with different ages speech disorders. It should also be noted that the new generation of special education specialists must implement modern models of end-to-end development, engage in research, research, innovation and practical activities, which is also possible as the studying result of the educational component "Speech Therapy Workshop".

In addition to theoretical training, students improve their skills in overcoming various speech disorders and have the opportunity to practice a number of classes on the basis of the Scientific and Practical Center of Speech Therapy Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko, which specializes in providing speech therapy to all ages people with various psychophysical development disorders. This significantly enhances the effect of the theoretical material mastering. Master's students have the opportunity to observe the consultations, diagnostics and classes of the center's specialists, as well as to fully participate in the work. The working advantages in the center are that you can observe the work with people with different speech disorders diagnoses, as well as improving skills in working with different ages people.

It is noted that the educational component "Speech Therapy Workshop" is extremely useful. Especially for undergraduate students who have entered the master's program under the "cross-entry" system.

Keywords: educational component, practical training, speech therapy workshop, Scientific and Practical Center of Speech Therapy Department, professional training.

Постановка проблеми. Освітньою програмою підготовки здобувачів вищої освіти на другому (магістерському) рівні за спеціальністю 016 Спеціальна освіта (016.01 Логопедія) передбачена

підготовка висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців здатних розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері спеціальної та інклюзивної освіти, що реалізується шляхом засвоєння глибоких фундаментальних дисциплінарних знань та навичок роботи із сучасними логокорекційними технологіями. З цією метою навчальним планом передбачено цикл обов'язкових та варіативних освітніх компонентів. Логопедичний практикум є варіативним освітнім компонентом, але враховуючи специфіку дисципліни вважаємо за доцільне рекомендувати студентам обирати саме її.

Особливо корисною дисципліна буде для магістрантів, які вступили за системою «перехресного вступу». На сьогодні ми стикаємося із проблемою саме практичної підготовки цих студентів до професійної діяльності, адже за попередньою освітою магістрант може мати зовсім не споріднену кваліфікацію. Це означає, що майбутній фахівець-логопед до вступу на спеціальність не мав жодної можливості практично вдосконалювати необхідні практичні логопедичні уміння та навички та потребує додаткового практикуму з обраного фаху. У ході ж вивчення дисципліни «Логопедичний практикум» питання практичної підготовки студентів вирішуються достатньою мірою. Окрім теоретичної бази студенти вдосконалюють свої уміння з подолання різних мовленнєвих порушень і мають змогу відпрацювати певну кількість занять на базі Науково-практичного центру кафедри логопедії, що профілюється на наданні логопедичної допомоги особам різного віку із мовленнєвими порушеннями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема підготовки фахівців у галузі спеціальної та інклюзивної освіти на сьогодні є надзвичайно важливою. Особливо гостро наразі постає проблема підготовки магістрів-логопедів, яких зараховано на навчання за системою «перехресного вступу».

Ґрунтовні наукові положення щодо підготовки фахівців у галузі спеціальної та інклюзивної освіти розкриті у працях І. Кузави [1], В. Засенка [2], С. Миронової [3], Н. Пахомової [4], Н. Савінової [5], В. Синьова [6], М. Шеремет[6], та інших. Автори визначали концептуальні основи підготовки вчителя-дефектолога до корекційної роботи у спеціальних закладах, розробляли теорію та практику професійної підготовки логопедів у ВНЗ, висвітлювали інваріантну складову підготовки корекційного педагога до роботи в інклюзивному середовищі, описували основні тенденції модернізації підготовки

корекційних педагогів в умовах реформування освітньої галузі та наголошували на необхідності запровадження інноваційних змін в сучасній українській освіті.

Проте, слід зазначити, що особливості організації освітнього процесу зі студентами-магістрантами, яких зараховано на навчання за системою «перехресного вступу», науковцями досліджена не у повній мірі. Вважаємо одним із ефективних засобів підвищення фахової компетентності у цих студентів – збільшення обсягу практичного компоненту, що стає можливим завдяки вивченню дисципліни «Логопедичний практикум».

Мета статті: висвітлити особливості викладання дисципліни «Логопедичний практикум» у системі підготовки магістрів спеціальності 016 Спеціальна освіта (Логопедія).

Виклад основного матеріалу. В рамках освітньої програми підготовки здобувачів вищої освіти на другому (магістерському) рівні за спеціальністю 016 Спеціальна освіта (016.01 Логопедія) передбачено вивчення студентами циклів як обов'язкових, так і варіативних освітніх компонентів. Одним із освітніх компонентів вибіркового циклу є «Логопедичний практикум». Його особливість полягає у практичній спрямованості курсу.

Так, у результаті вивчення зазначеної навчальної дисципліни студенти мають оволодіти знаннями про закономірності формування мовлення; види мовленнєвих порушень, актуальні завдання сучасної логопедії; причини та механізми мовленнєвих порушень у дітей і дорослих; симптоматику мовленнєвих порушень; класифікації мовленнєвих порушень; методи та прийоми діагностики, корекції та профілактики порушень мовлення у дітей. Також в рамках курсу студенти мають змогу працювати із особами з мовленнєвими порушеннями на базі Науково-практичного центру кафедри логопедії СумДПУ імені А. С. Макаренка, що значно підсилює ефект від засвоєння теоретичного матеріалу.

Зміст логопедичної роботи залежить від виду мовленнєвого порушення, його форми, ступеня тяжкості та супутніх порушень. Знання вчителем-логопедом особливостей корекційно-розвиткової роботи при різних мовленнєвих порушеннях є необхідною умовою успішного подолання недоліків мовлення у дітей та дорослих. Тому при підготовці майбутніх фахівців-логопедів є доцільним поглиблення, поширення та оновлення знань, умінь та навичок на основі того рівня, який студенти отримали раніше.

У ході вивчення курсу студенти повинні знати: принципи аналізу мовленнєвих порушень та їх подолання; типи та форми мовленнєвих порушень; особливості корекційної роботи при різних мовленнєвих порушеннях.

За результатами курсу студенти повинні вміти: проводити аналіз мовленнєвих порушень; визначати зміст, вибір методів та прийомів логопедичного впливу при різних мовленнєвих порушеннях у дітей та дорослих; обирати доречну послідовність дій та продуктивно їх виконувати; проводити корекційну роботу з особами із мовленнєвими порушеннями різного віку.

Також слід зазначити, що нове покоління фахівців спеціальної освіти має реалізовувати сучасні моделі наскрізного розвитку, займатися пошуковою, дослідницькою, інноваційною та практичною діяльністю, що також можливо в результаті вивчення освітнього компоненту «Логопедичний практикум».

Інформаційний зміст навчальної дисципліни передбачає роботу за трьома розділами:

Розділ I. Теоретичні і методологічні основи логопедії – сприяє пригадуванню та запам'ятовуванню студентами загальних питань логопедії та зосереджується на розгляді наступних питань (тем): логопедія як наука, класифікація мовленнєвих порушень, принципи аналізу мовленнєвих порушень, принципи і методи логопедичного впливу, методи та прийоми корекційної роботи, механізми мовленнєвих порушень, розвиток мовлення в онтогенезі, причини мовленнєвих порушень, первинна та вторинна профілактика мовленнєвих порушень, профілактика порушень усного мовлення, профілактика порушень писемного мовлення.

Розділ II. Обстеження дітей із мовленнєвими порушеннями – допомагає зосередитись на наступних питаннях: мета і основні завдання логопедичної діагностики, стратегія дослідження, сучасні діагностичні технології, обробка результатів, логопедичний висновок, дидактичне оснащення, оформлення документації, особливості обстеження при різних мовленнєвих порушеннях (дислалії, дизартрії, афазії, алалії, ринолалії, порушеннях голосу, дислексії, дисграфії); обстеження дітей із ФФНМ, ФНМ, ЗНМ; обстеження немовленнєвих та загальних мовленнєвих процесів (збір анамнезу, організація бесіди з дорослими, батьками та дітьми, обстеження фізіологічного та мовленнєвого дихання, темпо-ритмічної організації мовлення, сили та висоти голосу, слухового сприймання, інтонаційної сторони мовлення; обстеження дрібної та

загальної моторики, обстеження артикуляційної моторики); обстеження мовлення дітей та дорослих (обстеження експресивного та імпресивного мовлення, обстеження словника, граматичної складової мовлення, зв'язного мовлення, фонематичного слуху, навичок звукового аналізу, звуковимови; обстеження письма та читання).

Розділ III. Корекційна робота при різних мовленнєвих порушеннях – є найбільшим за часом вивчення і включає в себе наступні питання: особливості корекційної роботи при дислалії (поняття дислалії, класифікація дислалії, причини дислалії, напрями корекційної роботи, етапи постановки звуків, мета та зміст кожного етапу, способи постановки звуків); особливості корекційної роботи при дизартрії (поняття дизартрії, класифікація дизартрії, причини дизартрії, напрями корекційної роботи при дизартрії, визначення стертої дизартрії, логопедичний масаж при дизартрії, організація корекційної роботи при стертій дизартрії); особливості корекційної роботи при ринолалії (поняття ринолалії, класифікація ринолалії, причини ринолалії, види розщелин, напрями корекційної роботи, доопераційний та післяопераційний етапи корекційної роботи, методики корекції мовлення при ринолалії); особливості корекційної роботи при алалії (поняття алалії, класифікація алалії, причини алалії, напрями корекційної роботи, етапи корекційної роботи, методики запуску мовлення у дітей, які не розмовляють); особливості корекційної роботи при афазії (поняття афазії, класифікація афазії, причини афазії, етапи роботи при різних формах афазії, основи корекційно-відновлювальної роботи, типи занять); особливості корекційної роботи при порушеннях голосу (класифікація порушень голосу, причини порушень голосу, напрями корекційно-відновлювальної роботи, фонопедія); особливості корекційної роботи при порушеннях писемного мовлення (поняття дисграфії та дислексії, поняття дизорфографії, класифікації дислексії та дисграфії, типи патологічних помилок, корекційна робота з подолання патологічних помилок); особливості корекційної роботи при заїканні (поняття заїкання, класифікація заїкання, судоми, комплексний підхід подолання заїкання, методики подолання заїкання у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, підлітків та дорослих; напрями корекційної роботи при заїкання, нетрадиційні методи подолання заїкання); особливості організації корекційної роботи при ФФНМ та ЗНМ (поняття ЗНМ та ФФНМ, напрями корекційно-розвиткової роботи, типи занять з подолання ФФНМ та ЗНМ, планування

корекційно-розвиткової роботи, ведення документації, розподіл робочого часу); інноваційні технології як засіб корекції мовленнєвих порушень; особливості корекційної роботи з виправлення мовленнєвих недоліків у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку, вадами зору, вадами слуху.

В рамках самостійної роботи з дисципліни студенти мають змогу долучитися до роботи Науково-практичного центру кафедри логопедії СумДПУ імені А. С. Макаренка. Наразі в центрі працюють 5 фахівців (3 із яких логопеди, 1 – логопед-дефектолог, 1 – спеціальний психолог). Студенти-магістранти мають змогу спостерігати за проведенням консультацій, діагностики та занять фахівцями центру, а також повноцінно включатися в роботу. Магістранти під керівництвом фахівців центру проводять сумісну діагностику, консультації з батьками, складають індивідуальні плани роботи та проводять заняття із особами з мовленнєвими порушеннями, які на цей час перебувають у центрі. Перевагами занять на базі центру є те, що магістранти мають змогу долучитися до корекційної роботи з особами з різними мовленнєвими порушеннями, а також вдосконалювати навички роботи з особами різного віку.

Наразі в центрі проводяться лише індивідуальні заняття, а з часу введення воєнного стану в Україні у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України центр працює виключно онлайн. Проте і зараз студенти мають можливість проводити заняття та опановувати особливості проведення логопедичної роботи дистанційно.

Крім того студенти мають можливість ознайомитися з розробками фахівців центру, підібрати методики дослідження та засоби проведення логопедичної роботи, що є дуже важливим у процесі подальшого написання кваліфікаційної роботи. Також магістранти мають змогу проводити самостійні дослідження на базі центру.

Як вже наголошувалося раніше, освітній компонент «Логопедичний практикум» є надзвичайно корисним для студентів-магістрантів, що вступили в магістратуру за системою «перехресного вступу». Зазвичай ці студенти мають достатню теоретичну підготовку (що визначається на етапі вступу), але зовсім не мають практичних навичок роботи логопеда. Навчання в магістратурі триває лише 1 рік і 4 місяці, і за цей час важко опанувати навичками логопедичної роботи з нуля, а в рамках курсу є можливість практичної роботи та ще й з

різними категоріями осіб із мовленнєвими порушеннями. Тому викладачі кафедри завжди звертають увагу студентів на важливість вибору цієї дисципліни.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, основною метою вибіркового освітнього компоненту «Логопедичний практикум» є формування у студентів професійної компетентності, і зокрема, такої її складової як професійно-практична підготовка студентів до організації та проведення логопедичних занять у процесі корекційно-логопедичної роботи з особами з мовленнєвими порушеннями. Особливо важливо вивчати цю дисципліну студентам, що зараховані на навчання за системою «перехресного вступу», адже вона має чітку практичну спрямованість. Перспективи подальших розвідок вбачаємо у подальшому вивченні особливостей практичної роботи в рамках зазначеного освітнього компоненту дистанційно.

Бібліографія

1. Кузава, І. Б. (2013) Інклюзивна освіта дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку : теорія та методика: моногр. Луцьк.
2. Засенко, В. В. (2004) Сучасні проблеми теорії і практики навчання дітей з особливими потребами. *Сучасні тенденції розвитку спеціальної освіти (Українсько-канадський досвід): матеріали Міжнародної конференції*. К. Наук. Світ. 26-30.
3. Мирнова С. (2003) Концептуальні основи підготовки вчителя-дефектолога до корекційної роботи у спеціальних закладах. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 17. 19–24.
4. Пахомова Н.Г. (2013.) Теорія і практика професійної підготовки логопедів у ВНЗ: монографія. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка.
5. Савінова Н.В., Берегова М.І. (2017) Підготовка корекційного педагога до роботи в інклюзивному середовищі: інваріантна складова. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. *Зб. наук. Праць*. За ред. В.В. Засенка, А.А. Колупаєвої. К.: ТОВ «Наша друкарня». 13. 216.
6. Синьов В.М., Шеремет М.К. (2015) Основні тенденції модернізації підготовки корекційних педагогів в умовах реформування освітньої галузі [Електронний ресурс]. Режим доступу: file:///C:/Users/Asus/Downloads/pednauk_2015_7_47.pdf.

References

1. Kuzava, I.B. (2013) Inclusive education of preschoolers who need correction of psychophysical development: theory and methodology: monograph. Lutsk. [in Ukrainian].
2. Zasenko, V.V. (2004) Modern

problems of theory and practice of teaching children with special needs. Current trends in the development of special education (Ukrainian-Canadian experience): *Proceedings of the International Conference*. K. Nauk. World. 26-30. [in Ukrainian]. **3. Mironova S.** (2003) Conceptual bases of preparation of the teacher-defectologist for correctional work in special establishments. *Bulletin of Lviv University. The series is pedagogical*. 17. 19–24. [in Ukrainian]. **4. Pakhomova N.G.** (2013.) Theory and practice of professional training of speech therapists in higher education: a monograph. Poltava: PNP named after V.G. Korolenko. [in Ukrainian]. **5. Savinova N.V., Beregova M.I.** (2017) Preparing a correctional teacher to work in an inclusive environment: an invariant component. Education of people with special needs: ways of development. *Coll. Science. Works. For the order*. V.V. Zasenka, A.A. Kolupaeva. K.: Our Printing House LLC. 13. 216. [in Ukrainian]. **6. Sinyov V.M., Sheremet M.K.** (2015) The main trends in the modernization of the training of correctional teachers in terms of reforming the education sector [Electronic resource]. Access mode: file:///C:/Users/Asus/Downloads/pednauk_2015_7_47.pdf. [in Ukrainian].

Авторський внесок: К. Зелінська-Любченко – 40%, К. Стахова – 30%, Л. Мороз – 30%.

Стаття отримана 20.04.2022 р.

УДК 316.61:159.9-051

DOI 10.32626/2413-2578.2022-19.111-121

В. Є. Коваленко

kovalenkov811@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-7792-4653>

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Відомості про автора: Коваленко Вікторія – кандидат психологічних наук, доцент, докторант кафедри психокорекційної педагогіки і реабілітології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Київ, Україна; доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології Харківського